

مطالعه‌ی تطبیقی جنبه‌های کیفری حقوق کار

سید محمد مهدی غمامی، دانشجوی دانشگاه امام صادق (ع)

مقدمه:

در هر برهه از زمان، قانونگذار با ملاحظه‌ی واکنش‌های اجتماعی در قالب تئوری‌هایی که بر آن جامعه حاکم است، دست به یک سری اولویت بندی می‌زند و سپس بر اساس اهداف کلان آن نظام، به خط مشی جامعه نظم می‌دهد. نظمی که از دیدگاه قانونگذار به ارزش‌های مورد نظر، واقعیت می‌بخشد.

اصولاً حوزه‌ی حقوق کیفری، حوزه استثناءها است. به عبارت دیگر اصولی چون اصل برائت، اصل اباحه و اصل نفی ضرر، مانع ورود بسیاری از مسایل به این حوزه می‌شود هر چند که آن عناوین برای جامعه بسیار ارزشمند و مهم باشد. حمایت از یک ارزش وقتی یک حمایت جدی محسوب می‌شود که مطمئن باشیم سایر ارگان‌های جامعه به کارکردهای خود ملزم بوده‌اند و در نهایت برای تضمین آن کارکردها از جنبه‌های آمرانه استفاده کنیم.

آن هنگام که ارگان‌های فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و... به تعهدات خود، به صورت مطلوب در سطح کلان جامعه، التزام داشته باشند می‌توانیم از حقوق اداری بخواهیم که متخلفان را از مناصب خود منفصل کند؛ حقوق مدنی، قراردادهای غیر قانونی را باطل کند و حقوق جزا مجرمان را به دست عدالت کیفری بسپارد.

حقیقت آن است که حقوق کیفری، آخرین مهربانی جامعه است که باید در به کار گیری آن نهایت وقت را اعمال کرده که همانا در تفاوت بهره و ضرر استفاده از حقوق کیفری به پهنای یک تار مو است.^(۱)

ضرورت طرح حقوق کار در حوزه‌ی حقوق کیفری

طبق گزارش سازمان بین المللی کار (ILO)، سالانه ۲۷۰ میلیون کارگر و کارمند قربانی (Victime) سوانح ناشی از کار می‌شوند که ۱۶۰ هزار نفر آنها مستقیماً به واسطه‌ی نوع کارشان دچار امراض حاد و کشنده شده‌اند.

این تحقیق نشان می‌دهد که شمار کارکنانی که در حین انجام شغل‌شان جان می‌سپارند بیش از دو میلیون نفر در سال است، لذا کار همه روزه پانصد نفر را می‌کشد و البته «واقعیت بیش از این آمارها است»^(۲)

اپیدمی بیماری‌های کشنده، مخصوصاً ایدز، جان نیروی کار جهان را مستقیماً در معرض خطر قرار داده است، هم اکنون سی و شش و نیم میلیون نفر در سن فعال خود، در تهدید این بیماری، به انتظار مرگ نشست‌اند.^(۳) طبق پیش بینی

سازمان بین المللی کار، تا سال ۲۰۰۵، به این تعداد دو میلیون نفر دیگر هم اضافه می‌شوند و سرعت رشد تا سال ۲۱۵ به چهار میلیون نفر در سال می‌رسد، این در حالی است که در سال ۱۹۹۵، تنها پانصد هزار کارگر ایدز داشته‌اند.^(۴)

در کشورهای آسیایی و آفریقایی خطر بیماری‌های حاد و نیم از حد آستانه هم گذشته است. طوری که در آفریقا ۷/۷ درصد از جامعه کارگری ایدز دارند. پنج درصد از مردم آفریقا مبتلا به ایدز هستند و در آسیای جنوب شرقی ۶/۵ درصد جامعه کارگری ایدز دارند.

مجله حقوق کار (سازمان بین المللی کار) مهمترین مشکل را مربوط به نوع کار و عدم بهداشت محیط کار می‌داند لذا معتقد است باید خط مقدم مبارزه به این محل‌ها کشیده شود.^(۵)

در اروپا هم وضعیت کارگران مساعد نیست طوری که در فرانسه هر روز، دو تن کارگر جان خود را برای کارشان از دست می‌دهد، و هشت تن دیگر دچار اختلالات جسمی و روحی می‌شود.^(۶) علاوه بر این تحقق بازارهای آزاد و رقابتی، ورود

وعده‌های جهانی شدن به منطقه بوده و تأکید بر مدل‌های سرمایه‌داری، کار کارگری را در اروپا به نام «مالیات خون» شناسانده است.^(۷)

طبق یک نفر سنجی در اروپا، در سال ۱۹۷۰، در آمد یک کارگر نسبت به کارفرمایش یک چهارم بوده و در سال ۲۰۰۳، در آمد یک کارگر نسبت به کارفرمایش به صدور بیش از یک هزارم رسیده است.^(۸) و نهایت این‌که در گزارش ۲۳ ژانویه ۲۰۰۳، سازمان بین‌المللی کار اعلام شد «وضعیت کارگران با درآمد ناخالص ملی آن کشور رابطه‌ی مستقیم دارد.» جالب این است که بدانیم در ابتدای همین گزارش به مسئله ایدز نیروی کار و وضعیت نا به سامان آنها اشاره شده است.

سیاست جنایی در حوزه حقوق کار

با تعریف سیاست جنایی به دنبال این واقعیت خواهیم بود که دولت‌ها با چه معیارهایی می‌توانند به این وضعیت بحرانی در حوزه‌ی حقوق کار وارد شده و به آن سامان بدهند.

«سیاست جنایی راهبرد اصولی و نظام یافته‌ای است که با بررسی جرم و انحرافات اجتماعی به سرکوبی و مجازات و پیش‌گیری آنها می‌پردازد. این استراتژی از خلال اقدام‌های کیفری، اجتماعی، فرهنگی، اخلاقی و ... عملی می‌شود. (۹) عملاً در همان امروز اندیشه‌ی فلسفی و سیاسی، حوزه‌ی حقوق کیفری وارد شده‌اند و معیارها را به سیاست جنایی هر دولت می‌دهند تا به جرم‌انگاری رفتارها بپردازد و واکنش متناسب را هم بر اساس همین معیارها اعمال کند.

آنچه تاکنون به این سیاست‌ها ملاک داده است غالباً افکار لیبرالیستی و یا سوسیالیستی بوده است. اندیشه‌های لیبرالیستی با تأکید بر سه عنصر: آزادی، مساوات و عدالت. و البته با محوریت آزادی – گرایش به بازار آزاد و رقابتی و قدرت سرمایه‌گذاری دارد (ملاحظات اقتصادی)، نتیجه عملی چنین نظری، به حمایت کارفرما – در مجموع می‌انجامد و اگر هم کارگر قابلیت حمایت یابد از همین، رهگذر است یعنی حمایت جنبه‌ی طریقت دارد.

در کشورهای سوسیالیستی، مفاهیمی چون امنیت و حق شهروندی موضوعیت دارد (ملاحظات اجتماعی) و این دو همان «مفهوم کلید هستند که برای این دسته، حمایت از کارگران را به عنوان «حق اجتماعی» (۱۰) در اولویت قرار می‌دهد، البته این معنا به عدم حمایت از کارفرما منجر نمی‌شود چون خاستگاه این تفکر هم در نهایت به دنبال توسعه مادی و رونق آن است.

در هر صورت، سیاست جنایی غالب کشورهای، به جنبه‌ی آسیب‌پذیر بودن قشر کارگر و امکان سوء استفاده از وی به لحاظ موقعیتش عنایت داشته و همچنین فاکتورهایی از جمله نتایج بسیار منفی عدم حمایت – در تمام ساختهای جامعه – و خسارت شدید ناشی از سوء استفاده‌های اجتماعی را به مجموع محاسبات خود افزوده‌اند.

بررسی جنبه‌های کیفری حقوق کار در ایران.

برای قانونگذار ایرانی، ضرورت توجه جدی به مبحث حقوق کار از سالها ۱۳۳۳ در فعالیت‌های مشترک مجلسی آشکار بوده و تصویب مقاوله نامه‌ی ۱۹۳۰ ژنو در سال ۱۳۳۵ (۱۱) و تصویب قانون کار – به طور آزمایشی – در سال ۱۳۳۷، نتیجه این اهتمام است ولی برخوردهای شدید جزایی محصول قانون کار ۱۳۶۹، تصویب مجمع تشخیص مصلحت می- باشد.

آنچه در قانون کار ۱۳۶۹ بسیار واضح است، گرایش قابل توجه قانونگذار به حمایت از حقوق کارگران می‌باشد، جهت گیری ای که احتمالاً نتیجه تمایلات انقلابی، و البته شکل ارجاع حقوقدانان ایرانی به حقوق کشورهای سوسیالیستی از

جمله فرانسه بوده است. این خط مشی در فعل یازدهم همین قانون به شکل واکنشی سخت اجتماعی علیه کارفرما بروز می‌کند به طوری که ذیلاً خواهیم دید نهایتاً آثار اقتصادی و اجتماعی مطلوبی را به دنبال داشته است. با توجه به آورده‌های کیفی‌شناسی، اگر چه ارزش‌های حمایت شده قابل تردید نیستند و البته جامع هم نیستند. ولی آن طور که باید تضمین نمی‌شوند به عبارت دیگر شیوه تضمین آنها افراطی به نظر می‌رسد. در یک نگاه کلی ارزش‌های حمایت شده در فصل یازدهم قانون کار عبارتند از:

(۱) ممنوعیت کار اجباری، اضافه‌کار خطرناک^(۱۲)

(۲) کار زنان^(۱۳)

(۳) کار کودکان و نوجوانان^(۱۴)

(۴) مسائل بهداشتی و ایمنی^(۱۵)

(۵) مسائل رفاهی کارگران^(۱۶)

(۶) فعالیت‌های اجتماعی کارگران^(۱۷)

با یک بررسی همه جانبه، نه الزامی به نظر می‌رسد که موضوعات این چنین وارد حوزه حقوق کیفری شوند و نه این که می‌بایست با هر کدام تماماً به صورت کیفری برخورد شود.

سیاست‌های افتراقی دولت‌ها در رابطه با مسائل کودکان و زنان، مربوط به چند سال اخیر می‌شود و مبارزه با برده داری نوین که در قالب کارهای اجباری و غیر قانونی است، سابقه طولانی ای را ندارد، اگر چه تاکنون نتایج حاصله، بر پیگیری این برنامه‌ها تأکید می‌کند.^(۱۸) در هر حال چه با دنبال کردن این برنامه‌ها از بزده دیده‌های حقوق کار حمایت کنیم و چه فرصت‌ها مجرمانه را به خطر بیندازیم، باید دقت کنیم که امنیت و سرعت کاری کارفرما دچار مخاطره نشود اگر چه همه ما می‌دانیم که یک نقطه‌ی کنترل روی خط تولید، به ناچار چنین نتیجه‌ای را خواهد داشت که باید به حداقل ممکن برسد و البته این هزینه‌ای است که جامعه کار به دلیل سوء نیت‌های موجود باید بدهد.

مسائل پیرامون مشکلات بهداشتی و روانی محیط کار هم از نکات غیر قابل صرف نظری هستند که اهمیت آنها همه ساله با آمارهای اعلام شده از سوی سند یکاهای کارگری، سازمان‌های دولتی و مؤسسات بین المللی، کاملاً نمایان است.^(۱۹) که البته با تمام این تفصیلات هیچ لزومی ندارد راه حل تمام آن‌ها را از رهگذر ابزارهای کیفری جستجو کنیم، نکته - ای که در طبقه بندی خطوط آستانه‌ی حمایت، مورد توجه قانونگذار نبوده و ظاهراً حمایت جدی را به حمایت کیفری تعبیر کرده است. علی‌رغم تمام این بحث‌ها، اگر رفتاری در محیط کار خطوط آستانه کیفری خطر را رد کرد باید به شکل مقتضی جرم انگاری شود، زیرا که از مهمترین اصول حقوق کیفری حمایت از جان و روان انسان‌ها است.

در نهایت مطلوب به نظر می‌رسد که قانونگذار اگر دارای چنین قطع و جدیتی می‌باشد اشکال سازمان یافته غیر قانون کار را هم به عنوان کیفیات مشدده مطرح می‌کند و برای مبارزه با آن اقدامات مناسبی را در نظر می‌گرفت - الگوی کنواسیون پالرو ۲۰۰۰ قابل توجه است.

تحلیل جرائم حقوق کار

اصول

جرم انگاری در حوزه حقوق کار، منجر به جرائم اختصاصی در حوزه حقوق کیفری می‌شود، از این جهت که موضوع توسط قانونی غیر از قانون مجازات اسلامی - که ناظر به همگان است و کارکرد نوعی عام دارد - مطرح شده است. بدین

لحاظ این جرائم تنها در روابط حاکم از سوی قانون کار، قابل تصور است. ماده (۱) قانون کار، گستره‌ی این ارزش جرم انگاری را معلوم می‌کند. طبق این ماده کلید کارفرمایان، کارگران، کارگاهها، مؤسسات تولیدی، صنعتی، خدماتی و کشاورزی مکلف به تبعیت از این قانون می‌باشند. عنایت به این که کارکرد جرائم حقوق کار نوعی خاص - اختصاصی - می‌باشد.

در بررسی عناصر تشکیل دهنده‌ی این جرائم، عنصر مادی، فعل مثبت، عنصر روانی دارای عمد و غالباً سوء نیت خاص و عنصر قانونی، شامل مواد (۱۷۱) تا (۱۸۶) قانون کار است.

قاعدتاً جرائم حقوق کار، جرائم مطلق هستند و الزامی نیست که نتیجه‌ای از رفتار مجرمانه حاصل شود به عبارت دیگر به محض وقوع عمل جرم محسوب می‌شود.

بررسی ماده‌ی (۱۷۱) قانونی کار

متخلفان از تکالیف مقرر در این قانون، حسب مورد، مطابق مواد آتی با توجه به شرایط و امکانات خاطی و مراتب جرم به مجازات حبس یا جریمه نقدی و یا هر دو محکوم خواهند شد.

در صورتی که تخلف از انجام تکالیف قانونی سبب وقوع حادثه‌ای گردد که منجر به عوارضی مانند نقص عضو و یا فوت کارگر شود، دادگاه مکلف است علاوه بر مجازات مندرج در این فصل، نسبت به این موارد طبق قانون تعیین تکلیف کند. مخاطب بند دوم این ماده، کارفرماست که اگر از تکالیف قانونی خود تخلف کند نه تنها به دلیل تخلف از این تکالیف به مجازات مندرج در این فصل - فصل یازدهم - محکوم می‌شود بلکه دارای مسؤولیت کیفری در حوزه‌ی قانون مجازات اسلامی هم خواهد شد.

سؤال مهم این گونه مطرح خواهد شد که چرا کارفرما به دلیل یک تخلف، مشمول دو نوع مسؤولیت می‌شود؟

همان‌طور که می‌دانیم دو مجازات - Double Sanction - برای یک عمل خلاف قاعده است و کنواسیون‌های بین المللی و تئوری‌های جدید حقوق جزا به شدت آن را منح می‌کنند.

ماده (۱۷۱) قانون کار، علت را تخلف از تکالیف قانونی می‌داند، اگر چه این تخلف خود یک جرم مستقل - اختصاصی - است ولی تخلفی که منجر به فوت، نقص عضو، زوال و یا ضعف حس شود مستحق شدت واکنش بیشتری می‌باشد.

اما مسؤولیت کارفرما به علت عمل کارگرش نسبت به دیگری چگونه توجیه می‌شود؟ در جواب می‌توان به سه نظریه استناد کرد، نظریه‌ی مسؤولیت ناشی از فعل غیر، سبب اقوی از مباشر و عدم تفکر.

نتیجه در تئوری اول می‌تواند به عمدی بودن عمل کارفرما بینجامد ولی نظریه سوم ذاتاً توانایی چنین نسبتی را ندارد. نظریه در عدم تفکر، بر این پایه که کارفرما به علت «کوتاهی» و «عدم رعایت نظامات» مسؤول است تأکید می‌کند و قاعدتاً عمل را یک جرم غیر عمد می‌داند.

نظریه‌ی مسؤولیت ناشی از فعل غیر که غالباً در حقوق مدنی به آن استناد می‌شود در حوزه‌ی حقوق کیفری با این چالش روبرو است که نمی‌توان براساس ظن و گمان و به استناد فرضیه قانونگذار با جان و مال وی برخورد کیفری کرد.

نظریه سبب اقوی از مباشر هم یک نظریه فقهی است به نظر می‌آید که با این بحث نسبتی ندارد چون این نظریه مربوط به جایی است که اراده‌ی سبب در انجام عمل در خلیت مستقیم داشته باشد در حالی که در غالب موارد احراز رابطه علیت مستقیم و فوری ممکن نیست.

تأثیر الحاق ایران به مقاله نامه‌های بین‌المللی در جرم‌انگاری‌ها

ایران هم اکنون با عضویت در پنج مقاله نامه بین‌المللی کار و مقاله نامه‌های بین‌المللی حقوق بشر، نسبت به حمایت از حقوق کارگران دارای تعهدات متعدد بین‌المللی می‌باشد. اولین الحاق ایران مربوط به مقاله نامه ۱۹۳۰ ژنو در خصوص لغو کار اجباری است که البته ایران در سال ۱۳۳۷ به مقاله نامه شماره ۱۰۵ لغو کار اجباری ۱۹۵۷ هم پیوسته است. طبق ماده (۱) این مقاله نامه، کار اجباری «به کار یا خدمتی اطلاق می‌شود که با تهدید مجازات و بی آن که متخصص ذی نفع به میل و رضای خاطر برای انجام آن دواطلب باشد به وی تحمیل می‌گردد».

در راستای برنامه‌های حقوق بشر و رفع اشکال مختلف تبعیض، ایران به دو کنواسیون ۱۹۵۸ در مبارزه علیه تبعیض در اشتغال و حرفه و ۱۹۵۱ تساوی فرد زن و مرد پیوسته است.

طبق کنواسیون ۱۹۵۸، ایران متعهد شده است هر گونه تقدم و محرومیت مبتنی بر نژاد و رنگ پوست، جنس و مذهب و ملیت و عقیده سیاسی و طبقه اجتماعی را نفی کند و در کنواسیون ۱۹۵۱، به طور خاص تبعیض دستمزدها مربوط به کار هم ارزش زن و مرد را از بین ببرد.

ممنوعیت کار کودکان هم موضوع کنواسیون ۱۹۹۹ است که با الحاق آن، کشورهای عضو متعهد می‌شوند تا نسبت به بکارگیری کودکان به صرف مختلف - حتی قانونی - شدیداً پرهیز کنند با پیگیری سیاست‌های افتراقی خاص به نفع کودکان و آنها را در دستیابی به حداقل حقوقشان یاد می‌کنند.

علاوه بر این کنواسیون‌ها، ایران به کنواسیون‌های دیگری چون میثاق حقوق سیاسی و مدنی و کنواسیون ۱۹۵۰ حقوق و آزادی‌های اساسی غیر متعهد است که بی شک در وضع قوانین جزایی مخصوصاً قانون کار ۱۳۶۹ بی تأثیر نبوده‌اند.

بررسی قوانین کیفری حقوق کار در فرانسه و کانادا

بررسی قوانین کیفری حقوق کار در فرانسه

با توجه به جهت گیریها و اندیشه‌های حاکم در فرانسه، توقع وضع قوانین کیفری حقوق کار توسط دولت فرانسه چندان دور نیست. مخصوصاً با تأکیدی که مواد (۱۷۵) و (۴۵۲) قانون برنامه پنج ساله ۱۹۹۳ نسبت به حق اجتماعی و حمایت از آن برای تمام اقشار جامعه فرانسه به ویژه کارگران و کارمندان دارد، قانونگذار فرانسه دست به جرم‌انگاری‌های متعددی هم در قانون مجازات فرانسه و هم در قانون کار زده است.^(۲۰)

جرائم قانون مجازات فرانسه

اندیشه‌های حاکم بر قانونگذار و جامعه فرانسه، کنواسیون‌های بین‌المللی متعدد و دستورالعمل‌های اتحادیه اروپا، به همراه فعالیت‌های قدرمند سندیکا‌های کارگری، پای‌واکنش‌های شدید کیفری حقوق کار را به قانون مجازات فرانسه کشانده است.

طبق ماده (۲)، (۲۳)، (۲۲۲) قانون مجازات فرانسه، که تکرار موکد اعمالی که به هدف و با تأمین آثاری که کاهش شرایط مطلوب و استانداردار کار و صدمه به حقوق و شرافت کارگران می‌باشد و سلامت جسمی و روانی یا آینده شغلی آنها را تهدید کند، جنحه محسوب و به یک سال حبس و پانزده هزار یورو مجازات می‌شود. تیتیر مجرمانه‌ی این ماده «آسیب روانی» است و تصویب آن از فعالیت‌های سندیکا‌های کارگری فرانسه (۲۱) و آرای صادره از دادگاه حقوق بشر اروپا محسوب می‌شود.

طبق قانون ۹ مارس ۲۰۰۴، در قانون جنایات سازمان یافته، هرگونه تزویر و فریب در کار به منظور بهره‌کشی - حتی با مجوز قانونی - جنحه است و مجازات می‌شود.

و ماده‌ی (۱)، (۲۳۳) قانون مجازات فرانسه ناظر به در معرض خطر قرار دادن دیگری است. که مقرر داشته «فعلی که از سوی هر شخص - حقیقی - حقوقی دیگری را مستقیماً در خطر مباشر و فوری مرگ، جرح منجر به نقص، یا مشکل جسمی دائم قرار دهد و همه ناشی از نقص آشکار یک تعهد ایمنی و احتیاطی قانونی باشد جرم است و مجازات جنحه بر آن حاکم می‌باشد.

جرائم قانون کار فرانسه

فصل پنجم قانون کار فرانسه با عنوان کیفری *Pcnahte*، از ماده‌ی (۱)، (۱۵۱) تا (۳)، (۱۵۴) اشاره به مسائل کیفری حقوق کار دارد.

اصولاً این جرائم جنحه محسوب شده و بر عکس قانون کار ایران هم شامل کارگرد هم شامل کارفرما می‌شوند موضوع - های اصلی این جرم انگاری‌ها شامل موارد زیر می‌باشد.

(۱) کارموقت (sec۲)

(۲) قرارداد کار (sec۲)

(۳) سرمایه‌گذاری (sec۳)

(۴) گروه‌های کارفرمایی (sec۴)

(۵) فساد اداری (sec۵)

(۶) افشای سر (sec۶)

در کل این جرم انگاری‌ها متعادل و جامع به نظر می‌رسد اگر چه قانون گذار فرانسه هم تحت تأثیر افکار سوسیالیستی به حمایت از کارگر گرایش بیشتری را نشان داده است.

بررسی قوانین کیفری حقوق کار در کانادا

قانون کانادا با ۲۶۷ ماده و سه فصل، مجموعاً شامل نه ماده کیفری است که شش مورد آن مربوط به فعل دوم این قانون - سلامت و ایمنی کار - و سه ماده آن مربوط به فصل سوم - مدت قانونی کار، دستمزد و روزهای تعطیل است.

طبق ماده (۱۴۸) - فصل دوم - «هر کس مقررات این فعل را نقض کند، اگر در دادرسی مختصر محکوم شود باید جریمه‌ی صد هزار دلاری پرداخت کند و در صورتی که طی دادرسی تام، اتهام وی محرز شود به حداکثر یک میلیون دلار و حداکثر یک سال زندان - یا یکی از این رو - محکوم می‌شود.» همچنین طبق بند دوم همین ماده «هر کس به واسطه‌ی نقض این مقررات موجب مرگ یا بیماری یا صدمه شدید کارگر شود در محکومیت دادرسی مختصر به یک میلیون دلار و در صورت احراز اتهام به یک میلیون دلار و تا یک سال حبس محکوم خواهد شد.» و اما طبق ماده (۲۵۲) - فصل دوم - هر کس مقررات این فصل را رعایت نکند به جریمه پنج میلیون دلاری محکوم می‌شود و همچنین طبق بند سوم، همین ماده، تهدید و محروم کردن کارگر از مزایای قانونی اش، همین مجازات را به دنبال خواهد داشت.

و در نهایت طبق ماده‌ی (۲۵۷)، کارگرانی که مقررات قسمت IX و ماده (۲۲۷) را نقض کنند به حداکثر ده میلیون دلار - در دادرسی کوتاه و حداکثر صد میلیون دلار در دادرسی تام محکوم می‌شوند.

آن چه پر واضح است قانونگذار کانادا، سعی و اهتمام خاصّ می‌ذول داشته تا تنها بدیهی ترین مسائل را وارد حوزه حقوق کیفری کند و در این میان گرایش خاص را هم در حمایت کارگران و اعمال نکرده است که البته نظرات سرمایه‌داری حاکم بر این کشور در نتایج کار وی بی تأثیر نبوده است.

نتیجه:

نهایت این که، شکی نیست که حقوق کیفری در شدیدترین خسارت‌هایی که وجدان عمومی جامعه را به چالش می‌کشد، باید دخالت کند علاوه بر این اگر به حقوق کیفری به عنوان یک وسیله انضباطی قوی نگاه کنیم نه تنها در دراز مدت از کارایی آن کاسته خواهد شد بلکه هزینه‌های مالی و اجتماعی بسیاری را به دولت و جامعه تحمیل می‌کند.^(۲۲) و حتی موجبات ایجاد بسترهای جدید و جرم زا برای اشکال خلاقانه و سفید جرائم ایجاد می‌شود.^(۲۳)

پس حمایت از سرمایه گذاری و تولید در کنار حمایت از نیروی کار، هدفی است که دولت باید به طور هماهنگ دنبال کند و در تضمین آنها اگر ضرورتی احساس شد با کلان لگری از ابزارهای کیفری استفاده کند. استفاده‌ای که منوط به توجه به زیر ساخت‌های جامعه دنیات اقتصادی و اجتماعی، می‌باشد و در غیر این صورت ابتدائاً سرمایه گذاری را مختل و در ادامه وضعیت اجتماعی را در مرحله‌ی بحرانی قرار می‌دهد.

پانوشت:

Bulletin de l'Union internationale de Droit pénal n°1, p4

۲) <http://www.ilo.org/publique.trench/bmsean/int/htm>

برای اطلاع بیشتر به گزارش ilo و ۲۸ آوریل ۲۰۰۳ نگاه کنید.

۳) Frankly list , Directews du programme de l'oit sur le V/H/side le mond du travail ,
dec ۲۰۰۴

۴) گزارش ۱۲ اکتبر ۲۰۰۴ ilo

۵) Magazine travail (N:۵۲ "ptemiet analyse Mondial le V/H/sida degsave repet...")/

۸/۲۰۰۴

۶) Le Mond diplomatique, mai ۲۰۰۳, publiee en France

۷) Le noun rouge, pasis ۱۹۹۹/ pour savoir plun reteres a " laccidente du trawa (۱۹ dec

۱۹۰۹)

۸) Liberation, ۲۱ Mai ۲۰۰۳

۹) لازاژ، درآمدی بر سیاست جنایی، ترجمه‌ی دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، نشر میزان، چاپ ۸۲، صفحه ۱۴.

۱۰) Droit social

۱۱) مقاله نامه‌ی شماره ۲۹، ۱۹۳۰، مربوط به لغو کار اجباری.

۱۲) موضوع مقاله نامه‌ی شماره‌ی ۲۹ و ۱۰۵ لغو کار اجباری، موضوع مواد (۱۷۲، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶) قانون کار در بحث
کیفری

۱۳) موضوع مقاله نامه‌ی شماره‌ی ۱۰۰ و ۱۱۱ مربوط به تساوی فرد زن مرد، و رفع تبعیض در اشتغال و حرفه،
موضوع مواد (۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۶) قانون کار در بحث کیفری.

۱۴) موضوع مقاله نامه‌ی شماره‌ی ۱۸۲ در ممنوعیت کار کودکان و اقدام فوری برای محو بدترین اشکال – موضوع مواد
(۱۷۶)

۱۵) موضوع مواد (۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷)

۱۶) موضوع ماده (۱۷۳).

۱۷) موضوع مقاله نامه‌ی شماره‌ی ۱۴۲ «آزادی انجمن‌ها و حمایت از حق نهادیه کردن تشکل‌ها» که تنها امضا شده و تصویب نشده است. موضوع ماده (۱۷۸).

۱۸) Rapost de intespol.de ۲۰۰۲

۱۹) به نقل از روزنامه لیبراسیون (۲۰۰۴/۹/۲۰)، مؤسسه جرم‌شناسی اعلام کرده است که یکی از مهم‌ترین دلایل فساد، فحشا و بزهکاری در اروپا، عدم حمایت از نیروی کار است در ادامه این روزنامه می‌افزاید «عدم حمایت از نیروی کار در جامعه، به معنای پرورش نیروی مغرب در جامعه است» مؤسسه جرم‌شناسی همچنین اعلام کرده است که «تخریب روانی نیروی کار یعنی تخریب روانی بخش عظیمی از جامعه و ایجاد فرصت‌های جرم‌زا»

۲۰) Encyclapedia, Rep. pen. Douloz. Mass ۱۹۹۷ soun travain

جناب آقای دکتر براتی نیا نیز در کتاب خود- دیدگاه‌های نو در حقوق کار - معتقدند اگر به ظرفیت‌های خدمات اداری و تسهیل سرمایه‌گذار توجه داشته باشیم و از طرفی ثبات اقتصادی نسبی و قدرت اتحادیه‌های کارگری و کارفرمایی را بپذیریم، در هر